

POSTANOWIENIE

Dnia 3 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Puskarski

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 3 marca 2023 r.,
wystąpienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
postanowieniem z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKz 708/22,
w przedmiocie rozstrzygnięcia sporu o właściwość
na podstawie art. 38 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

rozstrzygnąć spór między Sądem Okręgowym w Zielonej Górze, a Sądem Apelacyjnym w Poznaniu co do właściwości w sprawie rozpoznania zażalenia obrońcy nieletniego oskarżonego H. M. na postanowienie Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z dnia 5 października 2022 r., sygn. akt II K 75/22, o przedłużeniu stosowania wobec oskarżonego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich - w ten sposób, że wskazać Sąd Apelacyjny w Poznaniu jako właściwy do rozpoznania zażalenia.

UZASADNIENIE

W toku postępowania przygotowawczego Sąd Rejonowy w Żaganiu postanowieniem z dnia 9 lipca 2021 r., sygn. akt III Nkd 67/21, powołując się na art. 27 § 2 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, zastosował wobec nieletniego H. M. środek tymczasowy w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Wobec ujawnienia okoliczności, o których mowa w art. 10 § 2 k.k.,

wymieniony Sąd postanowieniem z dnia 13 sierpnia 2021 r. sprawę nieletniego przekazał do prowadzenia Prokuratorowi Rejonowemu w N.

Kolejnymi postanowieniami (z dnia 12 października 2021 r., sygn. akt III Nkd 257/21; z dnia 10 stycznia 2022 r., sygn. akt III Nmo 7/22; z dnia 12 kwietnia 2022 r., sygn. akt III Nmo 123/22) Sąd Rejonowy w Nowej Soli na podstawie art. 27 § 4 w zw. z art. 16 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich przedłużał pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich, w sumie do dnia 12 lipca 2022 r.

Do Sądu Okręgowego w Zielonej Górze w dniu 17 czerwca 2022 r. wpłynął akt oskarżenia przeciwko nieletniemu oskarżonemu H. M., któremu zarzucono popełnienie - wspólnie i w porozumieniu z nieletnią oskarżoną oraz osobą pełnoletnią – m.in. zbrodni zakwalifikowanej z art. 280 § 2 i innych przepisów k.k. Sąd ten postanowieniem z dnia 7 lipca 2022 r., sygn. akt II K 75/22, pobyt nieletniego H. M. w schronisku dla nieletnich przedłużył na okres dalszych 3 miesięcy, tj. do dnia 10 października 2022 r., a postanowieniem z dnia 5 października 2022 r., już przy zastosowaniu obowiązującej od 1 września 2022 r. ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700), przedłużył ten pobyt na okres kolejnych 3 miesięcy, tj. do dnia 8 stycznia 2023 r.

Zażalenie na ww. postanowienie wniósł obrońca oskarżonego. Zażalenie zarządzeniem upoważnionego sędziego z dnia 7 października 2022 r. zostało przyjęte i przedłożone wraz z aktami sprawy przewodniczącemu wydziału celem wyznaczenia do rozpoznania zażalenia równorzędnego składu Sądu Okręgowego. Postanowieniem z dnia 20 października 2022 r., sygn. akt II ZAŻ 9/22, II K 75/22, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze stwierdził swą niewłaściwość rzeczową i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu jako właściwemu do rozpoznania zażalenia.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 8 grudnia 2022 r., sygn. akt II AKz 708/22, na podstawie art. 38 § 1 k.p.k. wszczął spór „co do właściwości rzeczowej w sprawie rozpoznania zażalenia obrońcy oskarżonego na postanowienie o przedłużeniu środka tymczasowego w postaci umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich – między Sądem Okręgowym w Zielonej

Górze, a Sądem Apelacyjnym w Poznaniu” i zwrócił się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie sporu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Uznając, że upływ okresu, na który przedłużono wobec oskarżonego jego pobyt w schronisku dla nieletnich nie dezaktualizuje kwestii rozpoznania zażalenia, zatem i przedmiotowego sporu, rację w tym sporze należy przyznać Sądowi Okręgowemu w Zielonej Górze. Sąd ten w uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 października 2022 r. przeprowadził na gruncie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (dalej także: u.w.r.n.) wywód prawny, który – w nawiązaniu do art. 83 ust. 3 tej ustawy stanowiącego, że na postanowienie sądu okręgowego wydane na podstawie art. 47 ust. 4 u.w.r.n., tj. przedłużające na okres oznaczony pobyt nieletniego m.in. w schronisku dla nieletnich, zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu – podsumował twierdzeniem, że „reguła zawarta w art. 83 ust. 3 u.w.r.n. dotyczy wyłącznie postępowania prowadzonego wobec nieletniego sprawcy czynu karalnego w trybie przepisów ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich przed sądem właściwym wg tej ustawy, a zatem dotyczy ona li-tylko postępowania prowadzonego przed sądem rodzinnym wobec nieletniego sprawcy czynu karalnego, w stosunku do którego nie nastąpiło przekazanie sprawy do prowadzenia prokuratorowi”. Tego poglądu nie podzielił Sąd Apelacyjny w Poznaniu, który uznał, że „unormowanie wynikające z art. 83 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich determinujące właściwości (tak w oryginale – uwaga SN) Sądu Okręgowego w zakresie rozpoznania zażalenia na postanowienie tego sądu o przedłużeniu pobytu w schronisku dla nieletnich jest *lex specialis* w stosunku do unormowań zawartych w k.p.k., na które powołuje się Sąd, którego orzeczenie implikowało podmiotowy spór”. Poprzedzając to twierdzenie zwrócił uwagę, że zgodnie z przepisem art. 67 ust. 2 pkt 4 u.w.r.n. od chwili przekazania sprawy prokuratorowi postępowanie w sprawach, o których mowa w ust. 1 przepisu (pociągnięcie nieletniego do odpowiedzialności na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k.), toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego, przy czym w tym postępowaniu tymczasowe aresztowanie może być zastosowane tylko wtedy, gdy umieszczenie w schronisku dla nieletnich byłoby niewystarczające. Wobec tego należy uznać, że dla nieletnich, wobec których toczy się postępowanie karne zgodnie

z przepisami Kodeksu postępowania karnego, przewidziano w „wyżej wymienionym przepisie” (chodzi raczej o art. 67 ust. 2 u.w.r.n., a nie tylko jego pkt 4 – uwaga SN) określone wyjątki, które wyłączają w danym zakresie stosowanie Kodeksu postępowania karnego. Jednym z takich wyjątków jest ograniczenie stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, bowiem co do zasady sądy prowadzące postępowanie karne zamiast tego środka winny stosować środek tymczasowy ujęty w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich (art. 67 ust. 2 pkt 4 w zw. z art 44 pkt 8 u.w.r.n.). Zatem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, ustawodawca w sposób jasny i klarowny stwierdził, że co do zasady, mimo prowadzenia postępowania sądowego na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego, w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania winno stosować się środek tymczasowy, tj. instytucję przewidzianą w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Pozwala to przyjąć, że wszelkie postanowienia w przedmiocie stosowania tego środka muszą być wydawane w oparciu o przepisy tej ustawy, a zatem również w oparciu o nią orzeka się w przedmiocie zażalenia na dalsze stosowanie wobec danej osoby środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich. Zgodnie zaś z art. 47 ust. 4 wymienionej ustawy, w szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd okręgowy, w którego okręgu toczy się postępowanie, może przedłużać pobyt, o którym mowa w ust. 3 (a więc pobyt w schronisku dla nieletnich przekraczający rok), na okres oznaczony, każdorazowo nie dłuższy niż 3 miesiące. Natomiast art. 83 ust. 3 u.w.r.n. stanowi, że na wydane na podstawie art. 47 ust. 4 tej ustawy postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie przedłużenia pobytu w schronisku dla nieletnich zażalenie przysługuje do innego składu tego sądu.

Rozważając przedmiotowe zagadnienie, należy stwierdzić, że bardziej przekonujący jest obszerniejszy, szerzej rozpatrujący kwestię właściwości sądu w razie wniesienia zażalenia na postanowienie sądu okręgowego wydane na podstawie art. 47 ust. 4 u.w.r.n., wywód Sądu Okręgowego w Zielonej Górze. Sąd Apelacyjny w Poznaniu punktem wyjściowym swoich rozważań uczynił okoliczność, że wobec nieletniego odpowiadającego na zasadach określonych w Kodeksie karnym zostały określone wyjątki, które wyłączają w danym zakresie stosowanie

Kodeksu postępowania karnego, przy czym jednym z takich wyjątków jest ograniczenie stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. Rzecz jednak w tym, że trudno uznać tę okoliczność za szczególnie istotną w aspekcie rozpatrywanego zagadnienia, skoro podobnie jak w art. 67 ust. 2 pkt 4 u.w.r.n. kwestię stosowania tymczasowego aresztowania, tym razem wobec dorosłego sprawcy czynu karalnego, reguluje art. 257 § 1 k.p.k., stanowiący, że tego środka nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy. Przepis ten można czytać analogicznie jak art. 67 ust. 2 pkt 4 u.w.r.n., mianowicie że tymczasowe aresztowanie może być zastosowane tylko wtedy, gdy zastosowanie łagodniejszego środka byłoby niewystarczające. Większe znaczenia ma pominięcie przez Sąd Apelacyjny ważkich, zasługujących na aprobatę, argumentów Sądu Okręgowego. Organ ten wskazał m.in., że:

- zgodnie z art. 67 ust. 2 u.w.r.n., o ile dojdzie do przekazania przez sąd rodzinny sprawy nieletniego do prowadzenia prokuratorowi, dalsze postępowanie toczy się według przepisów Kodeksu postępowania karnego, z uwzględnieniem odrębności wyliczonych w sześciu punktach wymienionego unormowania. W punktach 3. i 6. jednoznacznie wskazano na te przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, które mają odpowiednie zastosowanie w takim postępowaniu. Wśród tych przepisów nie ma żadnego, w szczególności art. 83 ust. 3 u.w.r.n., który odmiennie niż Kodeks postępowania karnego statuowałby właściwość sądu legitymowanego do rozpoznawania środków zaskarżenia od orzeczeń o przedłużeniu środków tymczasowych zapadających wobec nieletniego odpowiadającego w trybie art. 10 § 2 k.k. Tymczasem racjonalny ustawodawca, gdyby zamierzał uregulować odmiennie niż przewiduje to Kodeks postępowania karnego kwestię właściwości sądu legitymowanego do rozpoznania zażalenia na postanowienie o przedłużeniu pobytu w schronisku dla nieletnich oskarżonego odpowiadającego przy zastosowaniu art. 10 § 2 k.k., to wśród enumeratywnie wyliczonych w art. 67 ust. 2 pkt 3 i 6 u.w.r.n. przepisów zamieściłby też przepis art. 83 ust. 3 tej ustawy;

- przepis art. 47 ust. 4 u.w.r.n., do którego odesłanie zamieszczono w art. 83 ust. 3 u.w.r.n., został umiejscowiony w rozdziale 3. tej ustawy zatytułowanym „Środki tymczasowe i zatrzymanie”. W tym samym rozdziale znajduje się art. 42, określający

ogólne przesłanki stosowania środka tymczasowego i wskazujący, że sąd rodzinny może stosować ten środek w celu przeciwdziałania dalszej demoralizacji nieletniego lub dopuszczeniu się przez niego czynu karalnego. Utwierdza to w przekonaniu, że przepisy zawarte we wskazanym rozdziale, a niewymienione w art. 67 ust. 2 pkt 3 i 6 u.w.r.n., obligującym do ich odpowiedniego stosowania w przypadku nieletniego odpowiadającego na zasadach określonych w art. 10 § 2 k.k., dotyczą nieletniego sprawcy czynu karalnego odpowiadającego przed sądem rodzinnym na zasadach określonych w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. Konkluzja taka jest tym bardziej uzasadniona, że użyte w art. 42 u.w.r.n. pojęcia normatywne: „demoralizacja”, „czyn karalny” są immanentnie związane z odpowiedzialnością nieletniego realizowana wyłącznie w trybie wspomnianej ustawy, natomiast nie mają zastosowania w postępowaniu prowadzonym wobec nieletniego odpowiadającego za przestępstwo w trybie art. 10 § 2 k.k. Ten odpowiada bowiem nie przed sądem rodzinnym, ale przed sądem właściwym według przepisów Kodeksu postępowania karnego, i to za przestępstwo, którego popełnienie mu zarzucono, a nie za czyn karalny;

- przepis art. 47 ust. 4 u.w.r.n., o którym mowa w art. 83 ust. 3 u.w.r.n., powinien być interpretowany przy uwzględnieniu treści art. 47 ust. 5 i ust. 6 u.w.r.n., które określają zasady przedłużania w trybie pierwszego z wymienionych przepisów pobytu nieletniego w schronisku. Stosownie do tych norm takie przedłużenie następuje albo na skierowany do sądu okręgowego wniosek sądu rodzinnego, przed którym toczy się postępowanie, a jeżeli postępowanie toczy się przed sądem drugiej instancji, przedłużenia dokonuje ten sąd z urzędu, przy czym w postępowaniu prowadzonym w sprawie nieletniego przez sąd rodzinny sądem drugiej instancji będzie sąd okręgowy, o którym mowa w art. 83 ust. 3 u.w.r.n.

Z przytoczonych argumentów najbardziej ważki wydaje się ten wskazujący, że art. 67 ust. 2 u.w.r.n., który określa, jakie przepisy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu w sprawach osób nieletnich pociągniętych do odpowiedzialności na przy zastosowaniu art. 10 § 2 k.k., nie wymienia art. 83 ust. 3 u.w.r.n., co każe przyjąć, że w razie przedłużenia w toku tego postępowania przez sąd okręgowy na podstawie art. 47 ust. 4 u.w.r.n. pobytu

nieletniego, o którym mowa w ust. 3, w tym pobytu w schronisku dla nieletnich i zaskarżenia przez uprawniony podmiot wydanego przez ten sąd postanowienia, zażalenie jest rozpoznawane przy zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego. Wobec tego nie znajdując podstaw do przyjęcia, że w omawianym przypadku w grę wchodzi tzw. instancja pozioma i mając w polu widzenia art. 26 oraz art. 252 § 1 k.p.k. trzeba stwierdzić, że sądem odwoławczym właściwym do rozpoznania zażalenia wniesionego przez obrońcę nieletniego oskarżonego H. M. na postanowienie Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z dnia 5 października 2022 r., sygn. akt II K 75/22, o przedłużeniu stosowania wobec oskarżonego środka tymczasowego w postaci umieszczenia w schronisku dla nieletnich jest sąd apelacyjny. Przemawia też za tym wzgląd na to, by osoby odpowiadające przed sądem karnym mogły korzystać z tego samego modelu kontroli instancyjnej sprawowanej przez sąd wyższego rzędu (instancja pionowa) w razie stosowania środka polegającego na pozbawieniu wolności, bez względu na to, czy chodzi o środek zapobiegawczy czy tymczasowy. Dodatkowo celowe będzie nadmienić, że na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich sądy apelacyjne kontrolowały instancyjnie decyzje sądów okręgowych o przedłużeniu umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich (zob. np. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 12 czerwca 2013 r., II AKz 70/13, Lex nr 1322139).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.